

A large, ornate initial letter 'Z' in a decorative frame with floral and geometric patterns.A large, ornate initial letter 'V' in a decorative frame with floral and geometric patterns.

Leto III. List 7.

NA DUNAJI 1. APRILA 1877.

SAMOTAR.

2.

A smaller, ornate initial letter 'Z' in a decorative frame with floral and geometric patterns.

Demljica srečna ti! — človeška noga
Pred mano nikdar ná te ní stopila;
Neznán je tebi človek, stvar uboga,
Solzá in kri še tebe ní močila;
Človeškega ne vidim tú sledú,
Ti last torej mi bodi in zavetje!

Valov in drevja šum in tičev petje
Edini glas je, ki se tuka j čuje;
Tú na drevesu sad, tam vidim cvetje,
Jesén s pomladjo družno tód kraljuje.
Ti raj si moj, otok, jaz tvoj Adám
Naj bodem, kar mi je še dní ostalo.

Drevó nedolžne hrane bó dajalo,
Studenec tam gasil mi bóde žejo;
Sladkó se v mehki bó mi travi spalo,
Noč s tamno krila bóde me odejo.
Skerbém v deželo tího brani pot
Morjá okolo nje raván široka.

Kakó sem sam! — Iz germa černooka
Zvedávo serna v me poglede vpíra:
Živalica, ne boj se! moja roka
Kervi ne toči, sreče ne razdira;
Z mladičem se mi bližáš brez strahú —
Človeškega še nísi zerla lica!

In tuka j, glej! po travi prepelica
Svoj mládí drobní rod na pašo vodi:
Domača ti v deželi tuji tica,
Z družinico pozdravljena mi bodi!
Kakó se nič me ne bojé! nogó,
Neznano stvar, mi kljuje najserénéji.

Pa v gnjezdu tam čepí na nizki veji,
Glej, pénica, in on jo kratkočasi,
Veselo poje pesnice sladké ji;
Prijazen mi pogled, oj sladki glási!
Spomin se zbuja mi iz mládih let,
Ki dolgo spal je v serca globočini!

B. M

LJEPA VIDA.

Roman, spisal Josip Jurčič.

(Dalje.)

On ji odteza roko od plakajočih oči, ter govori hladno tolažilno: „Bodi mirna, draga moja, in premisli, da po dnevi moram jaz biti pri delu; moj oče me ne pušča, da bi posel zanemarjal, in glej, ali nisem zdaj pri tebi?“

„Tvoj oče te ne pušča? Ali sem jaz vprašala, da li me moj oče pušča, ko sem vse zapustila, vse, dom in svoje dete! Da, kje je moje ljubo dete? Ali mi nisi obetal, ko sem šla s teboj, ko sem tvoji ljubezni vse zertvovala, da mi kasneje prineseš moje dete? Kje je? zakaj ga še ni tu? zakaj mi vedno obetaš, a me puščaš samo? Alberto, Alberto, ti me ne ljubiš, ti nimaš serca, kakor je moje...“

„Nikar takó ne govori, Vida. Ko bi te ne ljubil, bi li bil pri tebi?“

„Pri meni?“ odgovarja mu jezna. „Le zdaj, samo na večer, ves dan pa moram sama biti in čakati in sem kakor zaperta. In še tega mi ne storiš, kar si mi obetal, da bi mi moje dete, mojega Tončka dobil in sem privel k meni. O Alberto, stori mi to, stori mi to, jaz te hočem na kolenih hvaliti in če je mogoče še bolj ljubiti, nego te ljubi to vroče srece; tvoja skerb, kakó, samo moje ljubo dete mi privedi.“

„Povedal sem ti že, da to ni takó lahko, kakor si misliš“, odgovarja on nevoljen.

„A zakaj si mi táčas obetal?“ vzkipi ona.

„Mar ti ni moja ljubezen zadosti, Vida? Zakaj hočeš, da bi jaz svoje življenje v nevarnost deval, samo da ti to dete dobim, ki je — njegovo, čuješ, njegovo.“

„Moje!“ klikne žena.

„A moje ne. Jaz pa hočem tebe, ne njegóvega deteta. Zakaj mi vedno tega deteta spominjaš, zakaj mora vedno njegóva senca temniti mojo srečo. Če mene ljubiš, moraš pozabiti vse, kar je za teboj, kar je bilo, njega in to dete njegovo.“

„Ne morem, ne, deteta svojega ne! Ne govori mi tega, ti ne veš, kakó mi je pri serci. Moje zapuščeno dete mi je moja huda vest, ki me teži noč in dan; dete mi pripravi in vse hočem pozabiti, vse, vse! Potem ne bode nikaka senca več temnila najine sreče, potem se ti hočem samo smijati v ljubo lice, dà, smijati in veseliti se te in dobra biti, in pokorna tvoji besedi, kakor jagnje. Samo dobođi mi ga. Ti moreš in znaš, idi, vzemi ga jim,

ukradi ga, ali siloma ga vzemi, samo dobodi ga. Jaz brez njega ne prestanem“.

„A ljuba moja, misli, da si pri meni in domišljaj se, kaj si mi obetala, kakó si me ljubila, predno ti je začelo to dete po glavi rojiti. Čakaj...“

„Čakaj?“ zaklikne ona, stopi ob njem po konei in ga svitlo, ostro gleda. „Jaz nočem čakati. In nič več ne bodem prosila, ti moraš, jaz ukazujem!“

„Če pa ne morem?“ izvija se on z nasmehom, ali izprememba na lici, ki bi se bila celo v mesečini videla, pričala je, da se sili.

„Ti ne pojdeš prej od mene, da mi zopet obljubiš moje dete dobiti. Nočem, da bi bila danes ves dan zastonj o tem mislila. Če ne...“

„No, kaj, če ne?“

„Pustim te in vernem se domóv“.

„Domóv? Kam? Tvoj dom je samo tù pri meni, družega nimaš. Le pojdi, tvoj mož te ne bode hvalil, ni gladil. Da te je njegov brat že tù v mestu iskal, to sem ti pripovedoval že večkrat. Torej tvoja in moja povest o morskih razbojnikih najberž ni takó terdne vere našla na Samorodovem dómu. Pojdi, da skliče stare kmete Kraševce, da te bodo po vaših šegah sodili in obsodili....“

„Moj Bog!“

„Takó je, ljubica, in čas je, da jenjaš govoriti o tem, kar je bilo. Jaz sem za te tù, jaz sam, in nočem te z nikomur deliti, dozdej še ne“.

„Dozdej še ne?“ ponavlja ona stermé.

On naglo vstane in reče odločno: „Danes ní, da bi s teboj govoril. Tí si čudna“.

„Kakoršna sem?“ vpije mlada žena jezno.

„Bolna, ali sitna, ali kar hočeš. Premisli in pozdravi se, pridem jutri ali pojutranjem, če hočeš pametnejša in boljša biti“.

Rekši naglo otide proti stopnicam, deržečim do čolniča. Ona prestrašena in nevérna gleda za njim. Ko on stopa v gondolo in veslo v roko jemlje, zakliče ona:

„Alberto!“

„Z Bogom!“ odgovori on.

Kakor blazna in oterpla gleda ona za odplujočim čolničem, in ko ji za oglom iz vida izgine, pade na kolena in z rokami oči zatisne.

ENAJSTO POGlavJE.

V tergovsko pisarno daleč po obmorskem svetu znane firme Paoli stopil je malo raztergan in bosopet dečak, ter naravnost šel v drugo sobo in pismo izročil mlademu možu, v katerem mi takoj svojega znanca Alberta Paoli spoznamo. Mladi mož vtakne hlastno pismo v žep, zarudi in nevoljno migne dečaku, naj otide.

„Rekli so...“ začne dečak.

„Nič ne! Pojdi!“ osorno odpravlja Alberto malega sla, ki prestrašen ubere pot pod noge proti vratom in ven na ulico.

Tam pri drugi pisalni mizi pa sivobrad mož vtakne gosje pero za uho, bistro pogleda zarudelega mladega tovariša in se sumnjivo nasmehne z vprašanjem:

„Od kod je ta deček? Kaj ti je prinesel? Danes ga vidim že v drugič tu!“

„Nič, prijatelj...“ odgovori Alberto, a zadrega se mu na lici pozna.

„Sinko, le glej, da zopet kakove neumnosti ne zvem. Menim, da sem ti jih že dovolj pozabil. Še kaj takega — že veš kaj — potem je moje potrpljivosti konec. Delaj, delaj!“

Rekši otide stari v notranjo izbico. Ko pride nazaj, ne najde sina več. Hitro stopi k steni in potegne dvakrat za zvončni ročaj. Sluga pride. Stari mu reče:

„Jakob, pojdi gledat, kam gre Alberto. V tem hipu je odšel. Za njim! a takó, da te ne bode opazil. Če le moreš skušaj izvedeti, kam ide.“

Stari Jakob se pripogne in oberne.

Naglo doide v ozkih ulicah Alberta, ter ga zakliče.

„Kaj hočeš?“ vpraša ta nevoljen.

„Gospod so me za vami poslali, da bi pazil, kam greste in jim prišel povedat“, reče sluga, ter feže se odpre široka usta.

„Takó?“ začudi se Alberto in obstane. Po kratkem premolku izvleče zlat iz žepa, ter ga dá slugi rekoč:

„Na, tu imaš; hodi nekaj časa okolo, kodar se ti zdi, potem pa pojdi mojemu staremu povedat, da si me videl na Markovem tergu v to ali ono gostilnico iti. Spravi se.“

Berzonog otide sluga naprej in zavije potem v stran. Alberto pa mermra sam sè seboj:

„Vražja stvar utegne še iz tega biti! Starec je začel tedaj slutiti! Zakaj nisem bolj premislil?“

(Dalje prih.)

Ø PROPADU NRAVNOSTI ZA RIMSKIH CESARJEV.

Spisal Fr. Wiesthaler.

(Dalje.)

Ženstvo. Če je že moštvo preslabotno, da bi se ustavljalo časovni podlosti, kedó bi mogel to od nežnega ženskega spola zahtevati? K temu je trebalo levjega poguma in velikega zatajevanja samega sebe, katerega pri tem spolu sploh pogrešamo. Rimsko ženstvo te dobe se derži načela: „tempori servire“, to je: ustrezati vsakojakim strastim in uporabljati časovne slabosti v svojo korist, takó da nahajamo pri njem vse gerde moške lastnosti: potratnost, lakomnost, krutost, pohotnost i. dr. Prikazni, ki bi mogle za ženski idejal veljati so redkejše, nego biseri. Ženstvo sploh ne pozna več onih nežnih čutov, kateri ločijo človeka od živalstva. Ní pri njem najti ponižnosti in krotkosti, pač pa ošabnosti in vladoželjnosti. V svoji ničemurnosti se ne peča z drugim delom, nego z lepotičenjem, ter zapravlja takó svoje in svojega moža premoženje. Neznane so mu dolžnosti do otrok: njihóva odgoja je izročena sužnjem. Zakónska ljubezen se le zasmehuje, prešestovanje pa je „na dnevnem redu“. Koliko posla imajo rimske otrovnice, da pomagajo ženam iz oblasti neljubljenega soproga v naročje ljubljenega prešestnika! „Rodil se je, oženil in umerl“, to bi bil tudi v tem času primeren grobni napis mnogemu možu. Pri takih razmerah je naravno, da se možje zakonskega jarma bolj in bolj izogibajo in si samstvo volijo, katero se jame tako širiti, da morajo cesarji proti njemu s postavami postopati in moštvo s podeljevanjem privilegij v zakonske zveze vabiti. Kakó je sodilo tedaj Rimljanstvo o zakonu, pojasnjujejo nam sledeči stihí satirika Juvenala (Sat. VI. v. 28.—35.), v katerih praša čudenja zavzet nekega prijatelja, ki se méni ženiti:

„Uxorem, Postume, ducis?

Dic, qua Tisiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam salvis tot restibus ullah?
Cum pateant altae caligantesque fenestras?
Cum tibi vicinum se praebeat Aemilius pons?
Aut si de multis nullus placet exitus, illud
Nonne putas melius, quod tecum pusio dormit?
Pusio, qui noctu non litigat, exigit a te
Nulla iacens illic munuscula, nec queritur, quod
Et lateri parcas, nec, quantum iussit, anheles“.

Temu hočemo le še nekoliko vzgledov ženske popačenosti pridejati.

Za Tiberija se proglasi neka Vistilija iz praetorske rodbine pri aedilih za javno hotnico, da-sí je omožena (Tac. Annal. II. 85.).

Livija, Drusova žena in Tiberijeva sinovlja, živi v prešestovanji z ministrom Sejanom (Tac. Annal. IV. 3.). Sextus Papinius se sam usmerti, da reši svojo nedolžnost pred materjo, ki ga h kervosramnosti sili (Tac. Annal. VI. 119.). Sploh znana pa je skôro neverjetna derznost in pohotnost glasovite cesarice Messaline, Klaudijeve so-proge. Ta žena združuje v sebi vse ženske nečednosti, ter zapeljuje najlepše može imenitnih in neimenitnih stanov s koketnostjo in žuganjem v prešestovanje, zbira okrog sebe imenitne rimske dame, ter služi skupno z njimi moški poželjivosti, izpremenivši palačo svojo v hotnišnico; na zadnje se celo za nenavzočnosti svojega moža z nekim že oženjenim Silijem javno in slovesno poroči (Dio LX. 22. 31., Tac. Annal. XI. 12. 26. 31. 36.).

Kot popolnem novo klico izprijenosti, katero je pognala cesarska doba, imamo konečno še omeniti neko posebno versto ljudi, namreč také zvane „delatores“ ali ovadnike. Služoč cesarski lakomnosti in nasilnosti, imajo ti zaverženci ta gerdi posel: svoje someščane brez ozira na spol in stan, ako se s premoženjem ali značajnostjo odlikujejo, po gori omenjeni postavi „de maiestate“ ovajati in pred sodnijo tirati, katera jih v svoji strahopetnosti pred vladarjem skoro vselej obsodi. In kaj daje povod takemu nesramnemu početju? Morda osebno sovraštvo? O nikakor ne. Denar in zopet le denar. Za vsako ovadbo se ima namreč ovadnik lepega plačila od cesarja ali pa celo iz državne zakladnice nadejati. Za denar tedaj zatajujejo te kreature vsak človeški čut in prezirajo vse dolžnosti, katere jih vežejo na znance, prijatelje, sorodnike. Svojo delavnost je pričel ta rod za Tiberija s tako strastnostjo, da se je na zadnje cesarju samemu pristudila. Tedaj jo nekoliko ustavi, a le, da pod sledečimi vladarji s tem večo silo zopet vsplamení. Kakó nesramni in brezobzirni so bili ti ovadniki, razvidite lahko iz tega, da toži za Tiberija delator Vibius Serenus lastnega očeta, ki ga v težke verige uklenjen, pred sodnijo preklinja (Tac. Annal. IV. 28.). Za Klaudija dolži delator Suilius rimska viteza z imenom Petra veleizdaje, ker sta si svoje sanje neugodno za cesarja razlagala; oba sta bila obsojena (Tac. Annal. XI. 4.). Isti ovadnik sprejme nekedar 400.000 sesterej (40.000 gold.) za to, da odstopi od svoje tožbe zoper nekega rimskega viteza; to pa nesramnika nikakor ne ovira, da pravdo zopet začne, ko mu za njo drug vitez še več ponudi (Tac. Annal. XI. 5.). Kremutius Kordus je bil v svojem zgodovinskem delu Bruta in Kassija zadnja Rimljana imenoval; to mu štejeta tožnika v pregreho in mož se odtegne obsodbi le sê samovoljno smertjo (Tac. Annal. IV. 35.). Take daritve, katere hoče delatorska druhal pogubiti, pa jim nima ničesa očitati, zapleta celo sama v navzočnosti skritih prič v veleizdajne pogovore, ter jih potem ovadi (Dio LVIII. 1.).

Takó tedaj napada jezična zlobnost teh pošasti vse, česar se ni že cesarska samovoljnost lotila. Kedor se boji perve ali pa se noče drugi podvreči, konča življenje z lastno roko, kader se pogubo-

nosni oblaki nad njegovo glavo zbirajo. Od todi prihaja, da je število samoumorov ravno v cesarski dobi toliko, tem bolj, ker so samomorilci pred onimi, ki čakajo na smertni udarec od cesarske roke, dokaj na boljšem, kajti samomorilec se ne smé niti časten pogreb zabraniti, niti oporoka ovreči (Tac. Annal. VI. 29.). Verhu tega je časovna mehkužnost tudi za to skerbela, da ni taka smert premučna; iznašla ji je namreč poseben način: kedor misli to dolino solz zapustiti, prereže si žile in če mu kri prepočasno izteka, vleže se v toplo vodo, ter tako lahko in mirno zaspí.

Če se je pa Rimljanstvo za cesarske dobe res globoko v močvirje nenravnosti pogreznilo, imamo vendar človeštvu v čest tudi nekoliko hvalevrednih izjem zaznamovati. Pičlo je sicer število takih ljudi, ki so svojo značajnost in možatost okužne sape splošne popačenosti rešili in se raji življenja tvegali, kakor ji udali: tem bolj so našega spoštovanja vredni. Za Tiberija n. p. se Kokcejus Nerva in Arruntius prostovoljno usmertita, ker sta v svojem življenji že dosti revščine videla in upanja nimata, da bi „se vremena kedaj zjasnila“ (Tac. Annal. VI. 26. in 48.). A ena najsijajniših prikazni na obnebjí rimske kreposti v tej dobi je Thræsea Paetus, junak, ki je raji umrl, kakor da bi se svojemu prepričanju izneveril. Ko senat Agrippinin umor obravnava in Neronovi soprogi Poppaeji božjo čest določuje, zapusti mož kurijo prostovoljno, kajti „kar je reči hotel, ni smel, in kar je smel, ni hotel“. V zadnjih treh letih sploh ne zahaja več v senat, pristudilo se mu je njegovo lizunstvo do cesarja. Ker se verhu tega ne udeležuje niti javnih daritev in žertvovanj za Nerona, niti od njega ustanovljenih iger Juvenálskih, niti slovesne prisege ob novem letu, imata ovadnika Kossutianus in Marcellus Eprius uzrokov dovolj njega pred sodnijo poklicati. Da bi še sramotnejši usmertitvi ušel, prereže si žile sè stoičnim pogumom (Dio LXI. 15., Tac. Annal. 21. 22. 35.).

Ko so cesarski trinogi ohlapno Rimljanstvo nekoliko z lastnim nasiljem, nekoliko s pomočjo svojih kreatur popolnem ukrotili in užugali, ni bilo se ve da nobenega zadržka več, ki bi jih bil mogel v njihóvem počenjanji motiti. Tedaj nastopijo pot vsakojakih abotnosti in bedarij, katere vzbujajo pri nas le pomilovaven posmeh, pri rimskem občinstvu pa občudovanje. To je tudi edino, kar mu je nasproti takemu vedenju dovoljeno. Gorjé tistemu, kedor bi se derznil z glavo majati! Kakor se pa cesarji na eni strani kakor sužnji, da celo kakor živali ponižujejo, takó se na drugi nad človeštvo povzdigujejo. Po noči strežejo najnižjim strastim, potepajo se in razsajajo po Rimu, kakor pijanci, po dnevi pa hočejo veljati za vzvišena bitja, ter zahtevajo od svojih podložnikov božje česti. Kakor da bi jim bil zemljekrog premajhen za njihove budalosti, rivajo drug drugega po smerti v prebivališča neumerljivih bogov in se že v življenji kot božanstva védejo. Sami sebi stavljajo svetišča, kažejo se po mestu v božjem veličastvu, posnemajo grom in blisk i. t. d. Tiberius

si sicer za svojo osebo božje češčenje prepove, vendar pa Cicicence zaradi malomarnega češčenja boga Augusta strogo kaznuje. Njegov naslednik Kaligula ni več tako skromen. Ta vladar, ki je hotel po Dijonovih besedah (LIX. 26.) vse drugo raji biti, nego človek in cesar, zida sam sebi v Rimu in v drugih krajih mnogo svetišč in se v svoji ošabni brezumnosti sprehaja po mestu danes kot Jupiter, Neptun, Herkules ali Mars, jutri celo kot boginja Juno, Venera ali Dijana.

(Konec prih.)

A D R I J A.

Pesem hotéla bi peti visóko,
Strune z umételjno vbirati rôko,
Seči Slovanom z njo v gorško sercé.
Da bi iz duše mi plavalá gori,
Vredna, glasiti v razvnetem se zbori —
S petjem bi rada slavila morjé!

Adrijo, devo prevzórno in krasno,
V večni lepoti blestečo se jasno,
Njo povzdiguje slaveči naj glas;
Adrijo, ktere čaróba in sila
K divljenju sili okó in čutila,
Ko jim svoj v prvič odgerne obraz.

Lepa je, kader mogočna miruje,
In nad valovi pokojnimi čuje,
Milo šepéče, kot dete mladó;
Vedno bi to poslušáli šeptánje,
Z njim zazibali v presládké se sánje,
Zémľjo zabeči zazerli nebó!

Ako potem za valovi valove
Pláši iz postelje mehke njihove,
Strastjo viharno jih proganjajoč,
Ako se vzdigajo divji šumeče,
V boji narastajo v gore grozeče,
Z verha se v brezna zaganjajo nóč:

Tákrat je našemu duhu molčáti,
V prahu čudéč se, pred Bitjem klečáti,
Ktero nad delom pogubnim bedi;
Kteremu sužnjo je sapic šumenje,
V stráhu pokórno nevihte germenje,
Z voljo ki svojo morjé ukrotí.

Kader na svetlem, prečistem azuri
Luna v tihotni prikaže se uri,
Mórje oznanja povédke sladké:
Krasno nam čerta kristalne dvorane,
Kjer so na plesu in k pétiju zbrane
Snežno-telésne, najlepše žené.

Radi obraze bi gledali blede,
V temne oči utapljáli poglede,
Glas poslušáli pojóčih sirén.
Doli v globino ljubezen nas vleče,
K sebi nam miga, sladkó hrepenéče
Ona, ki vstala iz morskih je pén.

Kader z razpetimi jadri kermilo
Šlo na zapád, ali k vzhódu je čilo,
Daljne bregove pozdravljal je čoln,
Sprejme ga v lokí domači vriskanje,
Topov germečih slovesno streljanje,
Ker se uspeha povernil je poln:

Gládke do sreče pokazal je pote,
Blágo nakladal bogastva mu dote
Oni široki sreberni je pas,
Ki ga nam stvarnika róka premíla
Zemlje okolo je južne ovíla,
Bratov, ki naših je bila vsak čas.

Adrija, tebe zató naj spoštuje,
Tvojo prevedno naj čast povzdiguje,
Kar jih je matere Slave rodú.
Pázi na svoji opasni jih cesti,
Bodí jim zvesta, ki tebi so zvesti —
Prápor nad vami naj veje mirú!

Lujiza Pesjakova.

M I S L I.

Pisma iz Zagreba, piše dr. Fr. Celestin.

2.

Duh je ono, kar oživlja.

Jan. VI. 63.

Samopoznanje je eden izmed glavnih pogojev napredka. Zgodovina uči, da narod, kateri ga zanemarija, mora prej ali pozneje zabresti na krivo pot. Se vé, da ono smetišče — kakor zove Faust navadno pisano zgodovino — tega poduka ne daje, marveč le prepogostoma ubija človeku vsako sposobnost zgodovinskega mišljenja. Prava zgodovina mora biti ob enem kulturna, človeško razvitje, njeno jedro. Ona naj nam bode zvesta tovarišica. In kaj nas uči posebno?

Klasičen svet je propal gotovo najbolj zato, ker je stal na različnem robstvu, kvarečem gospoda in roba. Strašna razuzdanost rimska je najboljše duhove gnala do mračnega obupanja, do Tacitovega pesimizma. Kristijanska ideja socijalne pravice je pala torej na rodovitna tla. Pa tudi ona ni ostala dolgo čista: rastoča svetska moč cerkve se je zvezala z novim, germanskim elementom, ustanovila fevdalstvo, t. j. nekoliko oblačeno robstvo narodnih većin, in takó srednjemu veku dala pravi značaj.

Osnovno idejo kristijanstva je vedno bolj temnila stanovska samopridnost in iz nje izvirajoča pokvarjenost. Razuzdanost je postala táka, da so jeli iskati v prej zanemarjenem klasičnem slovstvu nove duhovne hrane oni, ki so želeli odverniti se od žalostnega svojega veka in takó izbudili humanizem. Ta se je sčasoma razvil v realen protest proti pokvarjenosti gospodujočih stanov sredi njih, ter odgojil med drugim one moči, ki so omogočile francozko revolucijo, katera je dala stanovski izključnosti smerten udarec, ter proglašila bratovstvo narodov.

Za enakost, bratovstvo, svobodo so tekli potoci kervi in kaki so bili prvi nasledki? Cezarizem, splošna reakcija! Vendar se nove ideje niso dale zatreti: za nje se je dalje boril posebno naslednik plemstva: srednji stan, in res pridobil si sedaj v ustavni obliki moč skoro v vsi Evropi. Ali že nam, ki smo mnogokje videli rudeti zarijo ustavnosti, je odpad vladajočega meščanstva od idej, v ime katerih se je borilo za moč, sedaj žalostna vsem in vsakemu znana resnica, pokvarjenost v mnogih stvaréh večja in napredku nevarnejša, nego je bila plemška. Ideje narodnosti, omike, materijalnega napredka, vse se zlorabi v dosego umazano-sebičnih namenov.

V takó težkem času se prebuja naš narod.

Ideja narodnosti pripravlja gotovo novo dobo človeškega razvoja. Nedavno so še mnogi izmed najboljih duhov raznih narodov govorili za kozmopolitizem. Ali pozabljali so, da človeška omejenost

zahteva, da si ne stavimo nalog, presegaajočih naše sile. Česar kozmopolitizem ni mogel, dosega ideja narodnosti: mi sedaj vemo, da vse, kar si dobrega pridobi kak narod, more postati sčasoma splošno duhovno imetje narodov, stopivših v krog evropske omike — in sicer na podlogi narodnosti. Znanostna terditev, da potrebuje kak narod, ali le kak stan njegov omike na podlogi tujega jezika, je sedaj nemogoča. Če se pa vendar delé še stanovi istega naroda s potujčevanjem posameznih, godí se to gotovo le tujčevi sebičnosti v prid in v škodo obče človeškega napredka. Mi dobro vemo, kedó tú najbolj greší.

Nova ideja prebuja tudi Slovanstvo. Blago rodoljubje je doseglo pri vseh plemenih večí ali menjši napredek v onem duhu, ki obeta biti podloga slovanskemu razvitju, v duhu socijalnega edinstva. Kolikor se more soditi iz dosedanjega slovanskega napredka, vidi se v njegóvi celoti bolj ali menj jasna namera, da se odstranijo nesrečne stanovske pregrade, ter si omika omogoči svoj naravni razvoj od doli gori v nasprotji sè sedanjim, ki se narobe verší — kolikor se more.

Če tudi je narodnostna misel začela bolj ali menj po vsi Evropi buditi željo razširjevanja omike in stanovskega zbliženja, da se vendar terditi, da v Slovanstvu že sedaj začenja segati posebno globoko, ker ji narodni značaj prav ugaja. Kakor je značaj poedinca gotovo le skupina vtisov, katere dajo: neposredna izkušnja, učenje in bolj ali menj srečno združenje pridobljenega v misli menenja, ideje — také postaje tudi naroden. Slovanski značaj opisujejo prvi pisateji do sedanjih sploh enako, da je mehak. Ta lastnost nam pojasnjuje našo zgodovino gotovo v marsičem, posebno pa prikazen, da se Slovanstvo, kjer si ní osvojilo zapadnih stanovskih oblik, umika sosednjemu tujstvu in ondi, kjer si je divja energija z vérskim fanatizmom napojenega turškega naroda podvergla Slovanstvo.

Mehkost, nesloga, razdeljenost nam je torej že veliko škodila, in nam bode še gotovo. Nekaj dobrega pa vendar obeta, nesreča zblízuje, veže različne stanove, sili k skupnemu odporu, pomaga k zglajenju onega, napredku vedno bolj grozečega stanovskega nasprotja drugih narodov. Ali ne varajmo se: mera nesreče še nikakor ní polna, žalostna naša zgodovina govori še vedno bolj ko na pol gluhim, smeh in preziranje sovražnikov je zasluženó tudi, sedaj še také, da bi si človek moral želeti nam prav velike nesreče, da bi ona nas prej spametovala, kakor bi nas moglo edino le še vsestransko realno učenje, katerega nimamo in še njegóve nujne potrebe ne čutimo — kar je najžalostneje. Imamo pač nekaj drobtinice realnega znanja, morda komaj, komaj toliko, kolikor je neogibno potrebno za ubogo životarenje, pravega realnega učenja ní, ker ga nimajo — Nemci.

One drobtinice so pač samo pridobitev iz tujega. Naša zasluga je le ta, da bolj po nagonu ko po pravemu spoznanju presajamo to znanje na domača tla, po nagonu samoohranjenja, ki ga blaži ideja

napredka na narodni podlogi. Nekaj čertic našega razvitja kaže to jasno.

V našem prebujanji veje že sè začetka duh, z gorko ljubeznijo obsegajoč ves narod. Tù se slovansko rodoljubje v svoji celoti bitno razlikuje od nemškega, ki se do sedaj za stanove med meščanstvom, za delavce in kmeta ní menilo dosti. Pogled na naše in na ogromno nemško slovstvo priča nam to dovolj. Vzemimo si katerega si bodi iz nemških klasikov, in prepričali se bomo, da, kjer govori o nemškem narodu ali o drugem, misli meščanstvo ali plemstvo: nízi razredi so mu le za to, da se viši v kontrastu tem bolje odlikujejo. Gotovo si tega nasprotja, te izključnosti cvet naroda ní bil v svèsti, ali to né dela razločka. Misli, želje, žalost in veselje prostega svojega naroda celo Auerbach, čegar „vaške novele“ se mnogo hvalijo in stavijo za uzor, ní zadel pravega, kar nekateri nemški kritiki tudi že priznavajo, očitujoč mu čisto narejen, nenaraven realizem, poskus vtelesjenja spinocizma. Ozrimo se pa na katerikoli kmečki značaj kakega ruskega pisatelja Gogoljeve šole, n. pr. Turgenjeva, ali na kmečke značaje našega Jurčiča, in blagodejno realnost, v kateri diše gorko sočutje do prostega naroda, mora vsak nepristranski bralec opaziti.

Ali ní to jasen dokaz, da nemško meščanstvo nima žive ljubezni do prostega naroda, ker bi drugače gotovo znalo zadeti narodu glas, brati mu v duši? Ono do sedaj ne more premagati srednjeveške izključnosti posebno proti nižim, ima tudi malo — ali raji vedno menj volje za to, ter takó odganja narod od sebe. Ta že ne veruje slepo liberalnim frazam, če je kedaj verjel in sprevidja, da se z njimi pokriva brezserčna sebičnost in njen neizogiben nasledek, krepko rastoča pokvarjenost.

Nemški upliv je tudi pri nas še vedno veliko kriv, da se razvijati ne moremo uspešneje. Naše mišljenje je večidel še sedaj čisto nemško — tudi v slovenskih spisih, napor nemške omike torej takó silen, da je vsak najmenjši poskus samostojnejega razvitja zelo težaven in bi bil gotovo dolgo tudi še ondi, ko bi se politično stanje spremenilo popolnoma po naših željah, t. j. v duhu politične enakopravnosti.

Velik napredek bode za nas že tù, ko se bomo naučili zjemati tam, kjer imamo proste roke, iz nemškega slovstva le to, realno znanje, ki bi moglo pospeševati najboljše, najpraktičnejše naše razvitje. Temu pa je prvi in glavni pogoj, da se naučimo sčasoma brati, da vzamemo to v število svojih narodnih nalog, razdelimo si delo po primérnem načertu, t. j. da beremo po izboru, obelodanimo pridobljeno znanje s tem namenom, da se prej ko mogoče porabi v narodnem življenju.

Táko bi znanje dobilo ono potrebno vez, brez katere je predelna učenost (Fachgelehrsamkeit) takó rada nedostopna, neplodna ali le malo koristna. Naša mladina bi se obvarovala onega nesrečnega tavanja, katerega je izkusil bolj ali menj vsak v mladosti,

izgubil veliko dražega, najdražega časa in vendar največkratí déł, ki so takó rekoč mejniki novejšega razvitja, še po imenu ne pozna. S kratka: naše obzorje bi se razšírilo, ter omogočilo se: produktívno delo, realna sloga vsestransko ojačenje.

(Dalje prih.)

LITERARNI POGOVORI.

(Konec.)

V prvi kritici nas véde pesnik v gozd; pokazati nam hoče, da med živimi stvarmi vlada sloga. Čisto prav je in poetično, da ne govori splošno o živalstvu; za reprezentante njegove si je izbral tice:

Tam v zelenem logu
Pevajo spet tice;
Gorka jih ljubezen
Veže ko sestrice.

To bi bilo vse prav lepo, samo ko bi bilo tudi resnično! S tem dokazom iz žive narave bode morebiti pesnik prepričal káko sentimentalno, bledolično mestno gospodično, ki pozna narave samo toliko, kolikor se je vidi iz okna njene sobe; človek, kateri zares pozná naravo takó, kakoršna je, bode se mu smehjal! O tem še pozneje! Pervi dokaz torej ne velja: poglejmo družega.

Iz zelenega gozda gré pesnik z nami na „zlato“ polje:

Tam na zlatem polji
Ziblje se klasovje;
Žanjec povezuje
Složno ga v snopovje.

Kje je tukaj med rastlinami sloga? V besedi: „složno“, druge jaz ne vidim. Da žanjec povezuje klasje v snope — lepa sloga! Iz tega naj se učimo, da bodimo složni? Ali kakó bo pa tudi pаметen človek iskal dokaza za slogo med brezčutnimi rastlinami?

V tretji kritici nam pesnik še enkrat kaže, da vlada sloga med živalmi in sicer pri ribah:

V bisernih valovih
Riba poskakuje:
Maščevalnost, jeza
V sercu ji je tuje.

Sloga med ribami! To je res, če ena sama v „srebernih valovih poskakuje“, kakor pravi pesnik, ni čudo, da ni nesloge, kakó bi samica gojila v sercu „maščevalnost in jezo?“ Če je riba sama, menim, da se dolgočasi, družega ne: če jih je pa, kakor po navadi, po več skupaj, verzi jim kobilico ali drobtino kruha, pa se ti bode takoj pokazala sloga! Kaj pa še v véliki vodi, v morji, kjer so skupaj

male in velike? Kaj delajo velike z malimi? Té sloge, menim, nam pesnik vendar ne bode priporočal, da jo posnemajmo!

V naravi torej kraljuje sloga, kakor nam je pokazal, ali hotel pokazati pesnik v treh prizorih, povsod je sloga, samo tam je ni, kjer bi je bilo najbolj želeti:

Kralj narave krasne
Pa bleđi zavida,
Vidi brata v solncu:
Plot na pot mu zida.

Da med ljudmi ni sloge, tega nam pesnik ne dokazuje, tega nam tudi, žalibog, ni treba dokazovati; dovolj, da nas pesnik té žalostne resnice, ki jo vsi predobro poznamo, v kratkem opomni; kratko pa dobro, samo da bi bilo tudi v resnici dobro, kar pa ni, kakor bomo skoraj videli.

Jedro torej té pesmi ni nič prida. Priporočati nam je hotel slogo in sicer takó, da bi nam najprej pokazal, kakó vlada sloga v naravi, med brezumnimi bitji, iz tega si naj posname človek, kaka sramota je njemu, da samo pri njem ne biva ta lepa čednost: če torej on, kralj narave, noče sam zaostati za njo, biti pod njo, ki ji sicer zapoveduje, naj se ji ne daje sramotiti, naj jo posnema, od nje naj se uči sloge. Ker pa pesnik, kakor smo videli, ni nikakor dokazal, da je narava složna, kakov je potem njegov nauk?

O slogi, tej tako lepi, koristni, potrebni čednosti govorilo se je že mnogo in pisalo v prosti in vezani besedi. Našemu pesniku se je potrebno zdelo, da tudi on povzdigne svoj glas: ali meni se vidi, da njegóva pesem ne bode mnogo koristila. Jaz sploh menim, da se je o slogi že dovolj govorilo in pisalo: takó živo in krepko pa se nam nikjer ne priporoča, kakor v oni znani basni o starem očetu na smertni postelji, o njegovih tréh sinovih in tistih šibah, katere je, vsako posebej, vsak lahko zlomil, združenih, zvezanih pa nobeden ni mogel.

Če jedro nič ne velja, kaj pa je dobrega? Lupina, oblika? Poglejmo obliko, v širjem in ožjem pomenu. Verzi sami na sebi niso slabi, kaj posebnega bi jim ne vedel očitati; razen morda v I. 2. „Pevajo spet tice“, kjer je zlog „jo“ za dolzega mérjen, „spet“ za kratkega, kar je ravno narobe prav; ali to je malost. Tudi z jezikom bi se človek še sprijaznil, samo: „Veže ko sestrice“, „bleđi zavida“ ni predobro rečeno; „Maščevalnost, jeza v sereu ji je tuje“, to je naravnost krivo, slovniško nepravilno; tu je je naredila rima iz tuja, kar nikakor ne more biti. Prilogi so sploh dobri: „v zelenem logu“, „na zlatem polji“, „v bisernih valovih“, bolj prazno že je: „gorka ljubezen“, in posebno „kralj narave krasne“; kjer epiteton „krasne“ nima v tej zvezi čisto nič karakterističnega v sebi.

A drugače je, kar se tiče izraza; ta je mnogokrat nespreten, neprimeren. „Pevajo spet tice“, zakaj spét? To bi se moglo reči s pomladi, ko tiči začenjajo zopet peti. Ali druga kitica nam kaže,

da si pesnik ne misli pomladnjega časa: s pomladi se ne ziblje zla to klasje po njivah in žanjec ga ne povezuje v snope. Da bi si pa mislili v prvem prizoru drug čas, kakor v drugem, to nikakor ne smé in ne more biti. Dalje, kakó si pesnik misli situacijo v drugi kitici? tù se klasje ziblje in žanjec ga povezuje v snope; kakó je to mogoče ob istem času? Lahko, eno klasje še stoji, drugo je že požeto. Tudi to ne gré; tù ní edinosti. „Tam na zlatem polji ziblje se klasovje“; lepa podoba; človek vidi takó rekoč klasje pred seboj in vesel ga je, ki se takó prijetno ziblje; zdaj pa, nenadoma! povezuje ga žanjec, torej je že požeto. Če je hotel pesnik, da si mislimo dvojno klasje, eno stoječe, drugo požeto, kar se mi ne zdi verjetno, ker je čisto nepotrebno, treba je bilo to izrečno, jasno povedati. Druga podoba je torej nejasna. O tretji sem že govoril, da je neresnična, poleg tega je pa tudi prazna, ker nikakor ne izrazuje tega, kar pesnik namerava. „Riba poskakuje“ — nesrečen izraz: sing. riba za plural je tukaj čisto nemogoč, in pa zakaj poskakuje?“ to dela samo, kader mušice lovi, ki letajo nad vodo.

Kaj hoče povedati pesnik v zadnji kitici, to je moči samo ugeniti, jasno ní nikakor povedano. To je sicer prav, da pesnik ne govori splošno o človeški zavidnosti, da nam jo marveč kaže v konkretni podobi; ali ta podoba bi morala biti jasna, krepka, živa, da nam pové več, nego dolgo besedovanje, kar je edino pravi namen vsaki podobi. Taka pa ní podoba, ki nam jo pesnik tukaj predočuje. Človek „vidi brata v solneču“, kaj je to človek v solneču? — To je v sreči. Dobro! In brat mu „plot na pot zida“, to je: dela mu zapreke, ovira mu, podira srečo. Lahko je umeti, da ima ta podoba ta pomen; in vendar ne velja. Zakaj ne? Vsaka podoba mora biti taka, da stoji lahko sama za se; brez ozira na to, kaj pomeni, mora biti jasna, soglasna, enotna. Zdaj pa vprašam: Kje je kedaj videl kedó kakega človeka, da je svojemu bratu, sosedu, ki ga je videl v solneču ali na solneču, „plot na pot zidal?“ Pri tej priložnosti naj še omenim, da se pri nas plot ne zida; zid, poslopje iz kamena, opeke se zida, zidati je nemški „mauern“, ne „bauen“, zato se tudi železnica ne zida; plót pa se „gradi“. Kedó bo takó neumen, da bi svojemu sosedu, ki ga solnce obseva, plot na pot stavil? Kaj bi mu s tem škodil? Senco bi mu delal, kar bi mu bilo morebiti celo prijetno, ker na solneču stati, zlasti po leti, ní posebno veselje.

Ali morebiti pa pesnik méni stvar takó: Sosed ní sam na solneču, samo njive njegove imajo solnečno lego in zaviden sosed mu senco dela. To ima nekaj v sebi, ali tedaj pa je bilo treba stvar naravnost, jasno povedati. Vendar bojim se, da pesnik tudi tega ní mislil, zakaj pa pravi: „na pot?“ Toda dovolj ukrepanja in ugibanja!

Govoreč o prvi kitici sem rekel, da je podoba, vzeta iz narave, neresnična. Tiči so prav prijetne, ljube stvarce; kedó bi jih rad ne imel, kedó bi z veseljem ne opazoval njih življenja, dejanja in gibanja? Zlasti liričnemu pesniku so mnogokrat jako ugoden predmet; samo ne podtikajmo jim čutov, katerih ne poznajo in jih ní-

majo. Tičev ne „veže gorka ljubezen“, kakor misli, ali pa vsaj dela se, kakor da bi mislil, naš pesnik. Celo zakonska ljubezen med starima, njuna ljubezen do mladičev in ljubezen mladičev med sabo je precej problematična. In kakor pri tičih, takó je sploh pri vseh živalih, divjih in krotkih. To je znano vsakemu, kedor jih je zares sam opazoval, in jih ne pozna samo iz sentimentalnih pesmi in romanov. Tudi človek se lahko mnogo uči od živali, samo bratovske ljubezni ne. V naravi sploh ni ljubezni; narava nima sereca; to si enkrat za vselej dobro zapomnimo, da se ne bodedo sami sebe slepili. Človeku ni treba, da bi bil Darwinijanec, da spozna to resnico, samo oči mu je treba in pa nekoliko zdravega razuma.

Tù pa mi bode gotovo kedó ugovarjal, da, če tudi je to vse resnica, žalostna resnica, vendar smé človek, zlasti pesnik, podlagati naravi človeške čute. To je do neke meje resnično, pa tudi samo do neke meje. Žalostnemu človeku se res vidi, kakor da bi z njim žalovala vsa narava: žalostno mu potok mermrá in otožno mu evetice povešajo glavice; in nasprotno: veselemu se veselo smeje solnce na jasnem nebu in radostno mu tice pojó! Takó je navadno in s takimi prizori delajo pesniki lepe efekte; vendar jaz ne vem, ali ni morebiti tudi tukaj bolje, da se ne slepimo, da se marveč deržimo resnice, bodi si še takó žalostna. Mene vsaj in morebiti še koga drugega mnogo bolj prime, globokeje mi seza v sereca, ako mi pesnik kaže, kakó ubogo malo se méni naša „mati narava“, solnce in nebo, potok, tiči in evetice za naše veselje in naše gorjó! Ne zahtevajmo od narave, česar nam dati ne more. Ta misel, to prepričanje ne samo da nima nič nemoralnega v sebi, po mojem menenji še povzdiguje, blaži človeka: zbuja mu splošno ljudoljubje, ker mu kaže, da samo od človeka, brata smé upati sočutja, usmiljenja, pomoči; saj ménim, da bi se tudi najhujša sovražnika sprijaznila in pobratila, ko bi ju valovje verglo skupaj na samotni otok! Pustimo torej tudi v pesmih ono osládnó, sentimentalno, romantično sanjarjenje o ljubezni polni naravi. Kedór se peča z literaturo, bode védel, da so tudi drugi narodi že na tem potu. Ako vidimo kaj takega tudi pri boljših, prejšnjih pesnikih, pomislimo, da so bili tudi oni sinovi svojega časa in da ni vse dobro, kar je bilo.

Morebiti se mi poreče: Kaj treba toliko besedovanja? Zajci se ne streljajo s kanoni. Čemú takó obsirno kritiko slabi pesmi? S kratka se lahko pove, da ni in zakaj ni nič prida. Na to odgovorjam: Istina! pesem sama na sebi če tudi ni najslabša, ni vredna takó obsirne razprave; ali dala mi je priliko, povedati mnogo, kar mi je na serci in kar bi utegnil s pridom slišati ta in oni, če se hoče učiti, ne kakó se naj pesmi delajo, tega vsaj jaz učiti ne znam, nego samo, kakó naj se ne delajo; tudi to je nekaj prida. Napake, katere sem grajal na tej pesmi, nahajajo se, do malega, na vseh, kolikor mi jih je bilo do sedaj poslanih v pregled; za to mi bode sedaj mogoče o drugih bolj v kratkem govoriti. Bog hotel, da bi ne bilo čisto brez prida!

SLOVENSKI GLASNIK.

— Slavni češki učenjak A. V. Šembera, profesor češkega jezika in literature na dunajskem vseučilišču, obhajal je 21. marcija sedemdesetletnico. Do 350 telegramov (1 iz Tersta, a 1 iz Oseka), poslanih mu iz raznih dežel slovanskih, krasne adrese in diplome (okolo 60), brezštevilne deputacije (52), ki so v ta namen na Dunaj prišle, pričajo dovolj jasno, da je Šembera jako obljubljen. Filozofična fakulteta dunajska imenovala ga je za častnega doktorja filozofije in moskovsko vseučilišče za častnega uda, a petrograško vseučilišče je poslalo deputacijo. Šembera je prišel ob 8. zvečer v krasno okinčane dvorane „Gartenbau-Gesellschaft“, navduše no pozdravljen od zbranega občinstva. Prišel je tudi njegov sin, ki pa je sourednik dunajskega „Tagblatta“. Lev in V. Cievárek, uda nar. gledišča v Pragi, sta pela iz opere: „Hubička“; Lev se odlikuje sè svojim izvrstnim baritonom, a Cievárek sè krepkim tenorom. „Libušin soud“ (iz Zelenogorskega rokopisa) in „Slepý hudec“ deklamovala je gospa Sklenarjeva-Mala i. t. d. — Šembera je spisal med drugim: „Dějiny řeči a literatury české“, „Západní Slované v pravěku“, „Vysoké Mýto“, „Zákoník“ (prevod), „Etnografičen zemljevid Moravije in Šlezije“ i. t. d.

— G. A. Foerster, vodnik godbe v stolni cerkvi ljubljanski je izdal „20 izvornih cerkvenih pesmi“; to je namreč zbirka napevov, zloženih v cerkvenem duhu za razne praznike. Cena 70 kr., Giontini, Ljubljana.

— Ivan Tušek, profesor na ljubljanski realki, je že med mertvimi. Tušek ima za nas Slovence mnogo zaslug, prevajajoč znanstvene knjige v slovenščino; bil je tajnik „Matice slovenske“ in sploh delaven mož na našem literarnem polju.

— V Ljubljani so bile na ogled razstavljene nekatere studije našega mladega slikarja S. Ogrina, ki je letos dobil v risanju prvo pohvalo na beneški akademiji.

— „Illustrierte Zeitung“ (Leipzig, 17. febr.) piše: „In einem Privathaus zu Laibach sind Briefe des berühmten Slawisten Kopitar gefunden worden, welche dem Prof. Lenz an der dortigen Realschule zur Bearbeitung übergeben wurden“.

— Siemiradzki. Na Dunaji (Künstlerhaus) je bila še pred novim letom na ogledu slika: „Žive baklje Neronove“. To je slika mladega in genijalnega poljskega slikarja Siemiradzkega, katera si je na Dunaji največ občudovalcev pridobila. Na velikem prostornem platnu je mnogo podob, pa vse v popolni harmoniji in arheologično proučene. „Žive baklje Neronove“ so kristijanski mučeniki, z vodnikom omotani in sè smolo poljani, navezani na visoke kole in dovedeni pred zlato palačo samosilnikovo, kjer se je že radogledo rimljansko ljudstvo zbralo v obilem številu, da gleda, kakó bodo na povelje Neronovo gorele: „žive baklje“. — Siemiradzki se je izšolal na petrograški akademiji umetelnosti. Sploh imajo Poljaki, česar je vsakemu umetniku najprej treba, namreč — globoko čuteče serce. T.

Zvon izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gl. za vse leto; 2 gl. za polleta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Ottakring, Hauptstrasse 23.